

whole, was retracing reorientation from inside motivation to the outside and it was necessary to regard this as a lowering of the interest of the process of study and as a desire to get the diploma without any difficulties. We has proved that, unfortunately, during last years observed on the whole a negative tendence of lowering of the motivation to the study and work activity of the future physical culture specialists.

ВІСТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ ФІЗВИХОВАННЯ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ У 40-60 РР. ХХ СТ.

Тетяна КРАВЧУК

Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Вивчення різних джерел свідчить, що в 40-60 рр. державними органами України розроблено новий підхід до підготовки вчительських кадрів з фізвиховання. Цьому сприяв постанови уряду «Про поліпшення фізичного виховання учнів початкових, середніх та середніх шкіл УРСР» (1948) і «Про поліпшення фізичного виховання учнів шкіл і студентів педвузів в Україні» (1950), у яких відзначалося, що однією з основних причин незадовільної постановки фізвиховання у школах був недостатній рівень психолого-педагогічної підготовки вчителів з цього предмету та гостра потреба у кваліфікованих кадрах фізичного виховання.

У зв'язку з цим у 1947 р. було відкрито факультети фізичного виховання та спорту Одеському, Одеському і Харківському, 1949 р. – Кам'янець-Подільському та Вінницькому, 1956р. – Вінницькому та Кіровоградському, а 1957р. – Миколаївському педагогічних закладах. До розробки навчальних планів цих факультетів Міністерством освіти і Комітетом фізичної культури і спорту України було залучено науковців, фахівців з фізичного виховання, викладачів-методистів, учителів-

методистів. Навчальних планів, затверджених Міністерством освіти України в 1947, 1948 та 1949 рр. показує, що вагоме місце в них приділялось психолого-педагогічній підготовці студентів. Згідно з навчальним планом 1947 р., майбутні учителі фізвиховання повинні пройти психолого-педагогічну підготовку в процесі вивчення педагогіки (122 год.), психології (98 год.) та психології (122 год.). Цикл психолого-педагогічних знань передбачав озброєння студентів знаннями теорії та методики навчання й виховання дітей, а також формування у майбутніх учителів психолого-педагогічних умінь та навичок, необхідних для проведення навчально-виховної роботи з учнями.

Аналіз архівних матеріалів свідчить, що на початку 50-х рр. факультети фізичного виховання вищих педзакладів України не були забезпечені навчальними програмами психолого-педагогічних дисциплін з спеціальності «Вчитель фізвиховання». Студентів не навчали за програмами курсів «Педагогіка» і «Психологія» інститутів фізкультури, а програму курсу «Історія педагогіки» не було зовсім. Тому серед важливих питань, які стояли перед педагогами-науковцями й викладачами-методистами України, 50-60 рр. було розроблення та обґрунтування спеціальних навчальних програм з психолого-

педагогічних дисциплін та їх впровадження у навчальний процес підготовки студентів факультетів фізвиховання.

У 1957р. Міністерством освіти УРСР затверджені необхідні програми з педагогіки, історії педагогіки та психології, розроблені фахівцями з фізвиховання А.В.Коняхінім, Г.Г.Шахвердовим, Г.Д.Харабугою та В.В.Белорусовою. На заняттях з педагогіки майбутні вчителі отримували теоретичні знання з п'яти головних розділів курсу: "Загальні основи педагогіки", "Мета і завдання виховання молодого покоління", "Розвиток і виховання дітей різного віку", "Теорія навчання", "Система народної освіти в СРСР". Крім лекцій програмою, передбачалося проведення практичних та лабораторних занять [5].

З курсу історії педагогіки студенти вивчали історію зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки. На лекціях та семінарських заняттях особливу увагу приділяли засвоєнню питань фізичного виховання особистості у спадщині М.І.Пирогова, К.Д.Ушинського, П.Ф.Лесгафта, А.С.Макаренка та інших видатних педагогів.

Психологічну підготовку майбутні вчителі фізвиховання одержували в процесі вивчення загальної психології та психології спорту. У розділі "Загальна психологія" розглядалися методологічні основи та головні закономірності психології, основні психічні процеси та індивідуально-психологічні особливості особистості. Вивчаючи психологію спорту студенти здобували знання з психологічних засад навчання, тренування та змагальної діяльності, а також знайомилися з психологічними характеристиками окремих видів спорту.

Досвідчений педагог-методист з фізвиховання В.М.Колоколова головною причиною недоліком навчальних програм 1957 р. з психолого-педагогічних дисциплін вважав відрив їх змісту від навчально-виховної роботи школи. Вона відзначала, що студенти часом заняття не відвідували уроків фізвиховання, не проводили під керівництвом кваліфікованих спеціалістів спеціальних спостережень за учнями і не аналізували, що негативно впливало на психолого-педагогічну підготовку майбутніх учителів [4].

Активізації пошуків шляхів покращення психолого-педагогічної підготовки вчительських кадрів з фізвиховання сприяло ухвалення в Україні у 1959 р. «Закону про зміцнення зв'язку школи з життям»[2]. Для педзакладів розробляються нові навчальні плани та програми зі спеціальності "Фізичне виховання", спрямовані на посилення самостійної роботи студентів. Ряд теоретичних розділів з психолого-педагогічних дисциплін, ґрунтовно викладених у підручниках, запропоновано для самостійного опрацювання, а частину практичних занять рекомендовано проводити безпосередньо в школах. Тому кількість навчальних годин, що приділяється вивченню курсів "Педагогіка" та "Історія педагогіки" було скорочено на 10%, а "Психологія" – 50%.

Суттєві зміни відбулися у змісті психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізвиховання. Так, у розділі курсу педагогіки «Система народної освіти» детально характеризувалася нова структура та типи шкіл, у розділі – «Дидактика» зокрема уваги приділялося питанням організації самостійної роботи учнів на уроці та виконанні домашніх завдань, формам і методам активізації пізнавальної діяльності школярів. До курсу "Психологія" було включено матеріали щодо мети, завдань, засобів психологічної підготовки учнів до праці.

Питання змісту педагогічної підготовки студентів факультетів фізвиховання педзакладів у кінці 50-хрр. досліджував професор Харківського пединституту А.І.Зільберштейн. З метою урахування специфічних особливостей психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізвиховання, вчений запропонував перебудувати програму курсу "Педагогіка" в двох напрямках: 1) в одних випадках

у вивченні загальних питань виховання молодого покоління, залучати матеріал, який стосується фізвиховання дітей і підлітків; 2) в інших випадках показати методіку використання загальних педагогічних положень у галузі фізвиховання.

У 1963 р. Міністерство освіти України затвердило новий навчальний план для факультетів фізвиховання педагогічних закладів, в якому кількість навчальних годин, призначених для вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу знову було збільшено, зокрема “Педагогіка” та “Історія педагогіки” — на 52 год., “Психологія” — на 14 год.

Поряд з цим, у 60-х рр. поглибленню змісту педагогічної підготовки студентів факультетів фізвиховання сприяло запровадження в педзакладах України спецсемініарів з педагогіки. Так, у Луганському, Миколаївському, Одеському та Черкаському педзакладах проводили спецсеінари з методіки роботи класного керівника (32 год.). Завданням спецсеінару було ознайомлення майбутніх учителів зі змістом, формами і методами роботи класного керівника.

Архівні дані свідчать, що викладачі Луганського педзакладу В.А.Зайцев, В.А.Техомірова та К.Д.Кротова вважали спецсеінари з педагогіки педагогічно-педагогічною формою психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Вони вважали, що така форма роботи дозволяла органічно поєднувати колективні аудиторні заняття з індивідуальною самостійною роботою студентів з вивчення науково-педагогічної літератури та педагогічного досвіду [6, арк. 2].

Звучення історико-педагогічної літератури свідчить, що в 40-60 рр. важливим напрямком психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізвиховання була педагогічна практика, що проводилась у міських та сільських школах, педагогічних пунктах, дитячих будинках та інших навчально-виховних закладах з відривом і без відриву від навчання в інституті. Її головними завданнями було: навчання студентів застосовувати на практиці здобуті в інституті знання з фахових дисциплін: педагогіки, психології та методик; вироблення в них умінь й навичок самостійного виконання навчальної та позанавчальної роботи з учнями різного віку; виховати у майбутніх учителів інтерес до педагогічної діяльності, навичок їх спостерігати та використовувати педагогічний досвід кращих учителів.

Таким чином, аналіз широкого кола джерел показує, що до змісту психолого-педагогічної підготовки студентів факультетів фізвиховання вищих педагогічних закладів України у 40-60-ті рр. ХХ ст. входило комплексне вивчення курсів педагогіки, історії педагогіки та психології, а також проведення педагогічної практики, спрямованих на закріплення знань, умінь та навичок, необхідних майбутньому вчителю фізичного виховання.

Література:

1. Державний архів Харківської області (ДАХО) Ф-Р – 4293, Оп. 2, од.зб. 855.
2. Звіт про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи середньої освіти в Українській РСР // Збірник наказів і розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – 1959. – №8.
3. Забірашвілі А.І. Завдання і принципи побудови курсу педагогіки в інститутах і на факультетах фізвиховання // Наукові записки ХЛТП ім. Г.С.Сковороди. – 1959.
4. Зайцева В.М. Об устранении недостатков в педагогической подготовке специалистов физического воспитания для средней школы // Теория и практика физической культуры. – 1958. – №8. – С.619-620.

5. Програми педагогічних інститутів. Педагогіка. Історія педагогіки. Психологія. Для факультетів фізвиховання., К.: Радянська школа, 1957.
6. ЦДАВОВУ Фонд 166, Оп. 15, од. зб. 6479.2
7. ЦДАВОВУ Фонд 166, Оп. 15, од. зб. 6982.113

CONTENTS OF PSYCHO-PEDAGOGICAL PREPARATION OF THE FUTURE TEACHER OF PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER PEDAGOGICAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE IN 40-60 Y.Y. XX CENTURY

KRAVCHUK T.

On the base of analysis archive's documents of historical-pedagogical and special methodical literature in this article it is examining the aim and contents psycho-pedagogical preparation of the future teachers of physical education in 40-60 y.y. XX century, when there were opening first faculties of physical education in higher pedagogical establishments of Ukraine.

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА

Наталія ВОЛЯНЮК

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Сучасному етапу розвитку галузі фізичного виховання та спорту властивий високий динамізм та якісні зміни в усіх її сферах. Новітні тенденції в науково-теоретичному, організаційному, правовому, програмно-нормативному забезпеченні фізичного виховання, фізичної реабілітації, олімпійського і професійного спорту, ставлять нові вимоги до рівня інноваційного потенціалу інтелекту, мотивації, духовності особистості, здатної до вирішення завдань професійного і особистого життя.

Фахівець з фізичного виховання і спорту змушений по-новому бачити, відчувати і розуміти дійсність, яка вимагає докорінного перегляду життєвих цілей та енергійних дій, спрямованих на оволодіння передовими технологіями їх досягнення. Зі зміною вимог до суб'єкта діяльності змінюються вимоги й до процесу його професійного навчання, що викликає необхідність проектування як професійної, так і освітньої сфери, а також відповідного концептуального і технологічного забезпечення зазначеного процесу.

Визнаючи важливість усіх ліній розвитку суб'єкта: професійної підготовки, психологічних функцій, соціалізації – пріоритетним напрямком доцільно вважати особистісний розвиток, становлення повноцінно функціонуючої особистості і, в першу чергу, розвиток адекватної та гнучкої здорової “Я концепції”. Саме тому, самоактуалізація, безперервний розвиток творчого потенціалу суб'єкта, максимальна реалізація всіх його можливостей, адекватне сприйняття оточуючих, світу і свого місця в ньому, багатство емоційної сфери й духовного життя, високий рівень психічного здоров'я і моралі, є основним регулятором всіх видів спілкування і навчання, що в кінцевому результаті – всього життя людини.